

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0240151 Grönelid

Länsstyrelsen
Örebro län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU som skapades för att hejda utrotning av vilda djur och växter och att bevara deras livsmiljöer. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av Natura 2000-områden säkerställs livsmiljöer och arter inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara utpekade naturtyper och arter i landets Natura 2000-områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. I Örebro län finns 28 av dessa naturtyper. Taiga, slätterängar i låglandet och högmossar är några exempel på utpekade naturtyper i vårt län. I länet ingår 43 arter i fågeldirektivet och 25 arter ingår i habitatdirektivet. Exempel på arter som ingår fågeldirektivet är havsörn, trana och tjäder och exempel på arter i habitatdirektivet är läderbagge, större vattensalamander, asknätfjäril och guckusko.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska tydliggöra inriktningen på förvaltningen av området och ligga till grund för tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument".

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. beslut om bildande av naturreservat.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Bevarandeplan för Natura 2000-området

SE0240151 Grönelid

Kommun: Laxå

Områdets totala areal: 14,9 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-01-19

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-03-20

Markägarförhållanden: Privat

Regeringsbeslut, historik: SPA: Nej, pSCI: 2001-06-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet:

6230 - Stagg-gräsmarker

6270 - Silikatgräsmarker

1166 - Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

I Natura 2000 området Grönelid är de prioriterade bevarandevärdena den rika floran och faunan med många arter som är typiska för lång hävdkontinuitet.

Motivering

Hävdade gräsmarker tillhör de mest artrika naturmiljöerna och minskar i hela landet. En del av betesmarken är upptagen i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet. Stor del av betesmarken är även utpekad som riksintresse för naturvården. Naturvärdet består främst i den långa hävdtraditionen och den rika floran knuten till betesmarken.

Prioriterade åtgärder

Fortsatt bete och röjningar vid behov.

Beskrivning av området

Grönelid ligger i Tivedens skogsbygd som domineras av barrträd. Jordbruket som bedrivs inom området är småskaligt och består av åkrar med vallodling omväxlande med betesmark. Flera åkrar har enligt häradskartan kvar sin form sedan 1860-talet och betesmarken har hävdats under mycket lång tid. I både betes- och åkermarkerna finns en mängd kulturhistoriska spår, som odlingsrösen, välbevarade stenmurar och husgrunder. Betesmarken är svagt kuperad och mycket varierad, med både torra backar och fuktiga sänkor. En bäck rinner igenom betesmarken och fem småvatten finns inom området. Rakt igenom betesmarken leder även en äldre gräsbevuxen väg. Några gamla små åkrar ingår sedan länge i betesmarken.

Trädskiktet domineras av björk, men innehåller även ett flertal andra lövträdsarter, som t ex fågelbär, alm, ask, asp, sälg och klibbal. I buskskiktet är enen talrik, men även hassel finns. Floran är mycket artrik och innehåller en mängd hävdgynnade arter, d v s kärlväxter som är anpassade till välhävdade och ogödslade äldre fodermarker. Många av dem är talrika och väl spridda. Här finns bland annat fältgentiana, slättergubbe och kattfot. Även i de gamla före detta åkrarna börjar en hävdgynnad flora växa med ängsskallra och mandelblom. I åkerrenarna växer stagg, jungfrulin och grönvit nattviol.

Vad kan påverka negativt

- Utebliven röjning av igenväxningsvegetation och minskat eller upphört bete leder på sikt till igenväxning av buskar och träd och utarmning av den hävdgynnade floran och faunan.
- Alltför kraftig röjning av buskar och träd så att organismer som är beroende av dessa strukturer missgynnas.
- Överbete. Alltför intensivt betetryck påverkar naturtypen negativt.
- Skötsel som avlägsnar småbiotoper, kantzoner och mosaikmiljöer och skapar skarpa gränser mellan olika markslag påverkar naturtypen negativt.

Bevarandeåtgärder

Gällande regelverk

- Det krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).
- Betesmarken i området omfattas av landsbygdsprogrammets miljöersättning. Större delen av betesmarken är kvalificerad för miljöersättning med särskild skötsel.
- 1166 Större vattensalamander:
Vilt levande exemplar av arten är fredade enligt 1-4 stycket 4§ Artskyddsförordningen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa, fanga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplatser samt att skada eller samla in ägg.
- 1166 Större vattensalamander:
Vilt levande exemplar av arten omfattas av 23§ Artskyddsförordningen vilket innebär att det är förbjudet att förvara och transportera arten.

Övriga bevarandeåtgärder för 6230 staggräsmarker och 6270 silikatgräsmarker

- Fortsatt beteshävd, anpassad till floran. Vid behov röjningar av igenväxningsvegetation.
- Fältgentianan har minskat starkt i hela sitt utbredningsområde. Minskningen tror man till största delen beror på upphörd hävd eller av att den varit för hård eller för tidig vilket begränsar fröproduktionen. Fröproduktionen är viktig eftersom fältgentiana är en tvåårig, vårgroende ört, som bildar en bladrosett första sommaren och blommor andra sommaren. Det finns två varieteter av fältgentiana, dels tidig fältgentiana som blommor i juni-juli, dels sen fältgentiana som blommor augusti-september. Fältgentianan i Grönelid är tidigblommande.
- Under de senaste årtiondena har en kraftig minskning av fältgentianan konstaterats i Grönelid och arten har inte påträffats alls sedan 2007. En bidragande orsak till detta kan vara ändrad betesregim och betesintensitet. Får är inte lämpliga som betesdjur där det växer fältgentiana eftersom de betar selektivt, dvs de kan aktivt välja ut vissa arter och helt beta bort dem medan andra ratas helt. Då fältgentianorna i Grönelid är tidigblommande bör området där de växer inte betas förrän tidigast 1:a augusti. I det område som fältgentianan påträffats försågs betesmarken 2014 med ett nytt stängsel så att betet styras på ett, för fältgentianan, fördelaktigt sätt. Syftet var att förhindra att fåren tar sig in i den nya fällan innan bete är lämpligt. Även slåttergubbe gynnas av sent bete. Som namnet antyder har den traditionellt hävdats med slätter.

Övriga bevarandeåtgärder för 1166 Större vattensalamander

- I Natura 2000-området bör dammar underhållas, rensas från viss vegetation och i vissa fall fördjupas och eller förstoras. Bete i omgivande hagar upprätthålls. Om en damm som ligger i betesmark kraftigt förorenas av betesdjur kan stängsel sättas i strandlinjen så att inte betesdjuren får full åtkomst till dammen.
- Dammar ska vara solexponerade från söder. Omvandling av planterad barrskog till betesmark utanför området skulle främja artens långsiktiga utveckling på platsen.
- Förekomsten i Grönelid ligger relativt isolerad från andra kända förekomster av större vattensalamander. För att underlätta överlevnad och spridning kan nya vatten anläggas i gamla åkrar på gårdens ägor. Nyanläggning kan även ske utanför gården och på intilliggande gårdar.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet

6230 - Stagg-gräsmarker

Areal: 1,15 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Artrika, hävdpräglade stagg-gräsmarker nedanför trädgränsen på torra-friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

På stagg-gräsmarker är stagg en av de viktigaste arterna men för att det ska räknas som 6230 måste vegetationen i övrigt vara artrik, det räcker inte med att det bara finns stagg. Staggen ska vara väl spridd i markerna. Stagg-gräsmarkerna kan vara mycket örtrika och kan ibland hysa ovanliga växter. Örtrikedomen gör dem viktiga för många insekter, inte minst fjärilar och bin. Naturtypen kan uppträda i olika skepnader beroende på bland annat fuktighet och klimat. Betesmarken i Grönelid utörs av en mosaik av stagg-gräsmarker och silikatgräsmarker där stagggräsmarker förekommer fläckvis och utspritt i betesmarken.

Bevarandemål

Arealen av stagg-gräsmarker (6230) ska vara minst 1,1 hektar. Regelbundet bete ska påverka området. Artsammansättningen i fält- och bottenskiktet ska vara karakteristisk för naturtypen. Ingen igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. Typiska arter såsom stagg och fältgentiana ska finnas i Natura 2000-området.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt för naturtypen i området. Floran är artrik och många typiska arter finns. De åtgärder med ändrad betesregim som genomfördes 2014 gav snabbt resultat. 2015 räknades 20 blommande exemplar fältgentiana och 2016 var antalet uppe i 171 plantor och den hade spritt sig i betesfällan.

6270 - Silikatgräsmarker

Areal: 10,37 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Silikatgräsmarker är den vanligaste betesmarkstypen i Sverige och har vanligen en örtrik markvegetation. Det är artrika, hävdpräglade gräsmarker på torra–friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0-30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Floran i Grönelid mycket artrik och innehåller en mängd hävdgynnade arter, d.v.s. kärlväxter som är anpassade till välhävdade och ogödslade äldre fodermarker. Många av dem är talrika och väl spridda. Här finns bland annat fältgentiana, slåttergubbe och kattfot. Även i de gamla före detta åkrarna börjar en hävdgynnad flora växa med ängsskallra och mandelblom. I åkerrenarna växer stagg, jungfrulin och grönvit nattviol.

Betesmarken i Grönelid utörs av en mosaik av stagg-gräsmarker och silikatgräsmarker.

Bevarandemål

Arealen av silikatgräsmarker (6270) ska vara minst 10,3 hektar. Regelbundet bete ska påverka området. Artsammansättningen i fält- och bottenskiktet ska vara karakteristisk för naturtypen. Ingen igenväxningsvegetation ska förekomma mer än i begränsad utsträckning. Typiska arter såsom fältgentiana, slåttergubbe och kattfot ska finnas i området.

Bevarandetillstånd

Bevandandetillståndet är gynnsamt för naturtypen i området. Floran är artrik och många typiska arter finns. De åtgärder som med ändrad betesregim som gjordes 2014 gav snabbt resultat. 2015 räknades 20 blommande exemplar fältgentiana och 2016 var antalet uppe i 171 plantor och den hade spritt sig i betesfällan.

1166 - Större vattensalamander, *Triturus cristatus*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Större vattensalamander leker på våren i små till medelstora, permanenta vatten-samlingar, som kan vara gårds- och branddammar, grusgropar, lertäkter, naturliga kärr, hållkar, avsnörda kustvikar eller skogstjärnar. Det är ovanligt att vattnen är mindre än 10 meter i diameter och grundare än 0,5 meter. Att vattnet är permanent är viktigt för den långa larvutvecklingen. Större vattensalamander är snäv i val av lekmiljö. Ofta finner man den i dammar utan att reproduktion förekommer där. Dessa lokaler verkar endast användas som tillfälliga rastlokaler.

Lekvattnen bör vara fisk- och kräftfria eftersom larverna är utsatta för en kraftig predation från dessa djurgrupper. Frånvaron av fisk innebär också att det finns ett rikt utbud av lämplig föda (evertebrater). Flertalet av de svenska lekvattnen har hög mångfald av ryggradslösa djur och ofta även av vattenväxter som t.ex. olika arter av förgätmigej, nate och igelknopp. Lekvattnen bör vara solbelysta så att de blir isfria tidigt på våren och håller en hög temperatur långt in på hösten.

Med undantag för lek- och larvperioden lever större vattensalamander på land, där den tycks ha mycket specifika val av miljö. Djuren håller till under murkna trädstammar och stubbar, i smågnagargångar, under mossbeklädda stenar och i blockterräng, vanligen i fuktig huvudsakligen lövdominerad skog, men påträffas sällsynt även på öppen mark som t.ex. i fuktiga hagar med högvuxet gräs eller på vägar under vandring.

I Natura 2000-området finns fem mindre, solbelysta småvatten som är lämpliga lekmiljöer för större vattensalamander. Arten har noterats i fyra av dessa dammar och reproduktion har konstaterats i en av dem.

Bevarandemål

En livskraftig population ska finnas inom området. Antalet fisktomma lämpliga lekvatten för större vattensalamander ska vara minst 4 i området. Det ska finnas lämplig landmiljö med död ved i dammens/dammarnas närmaste omgivning. Det ska finnas minst 0,2 ha äldre lövskog inom 1 kilometers avstånd från lekvatten för större vattensalamander.

Negativ påverkan

- Habitatförstörelse genom ändrad hydrologi. Många leklokaler försvinner genom igenläggning av dammar, dikning och dränering.
- Arten är känslig för avverkning av gammal lövdominerad skog i nära anslutning till området.
- Övergödning kan bidra till perioder av syrebrist vilket har en negativ inverkan för överlevnaden av ägg och larver.
- Inplantering av fisk och kräftor medför starkt försämrade nyrekrytering.
- Barrskogsplantering eller igenväxning runt annars lämpliga lekvatten medför bl.a. beskuggning som fördröjer eller omintetgör överlevnadsmöjligheterna för larverna.
- Dålig hävd av betesmarken leder till igenväxning och därmed sämre ljusförhållanden.
- Habitatbrist och fragmentering är ett problem då arten har en begränsad spridningsförmåga. Goda förutsättningar för långsiktig överlevnad nås först vid dammtätheter närmare 4 dammar/km². Mycket pekar på att den större vattensalamandern kräver fungerande metapopulationsdynamik för långsiktig överlevnad i ett givet område.

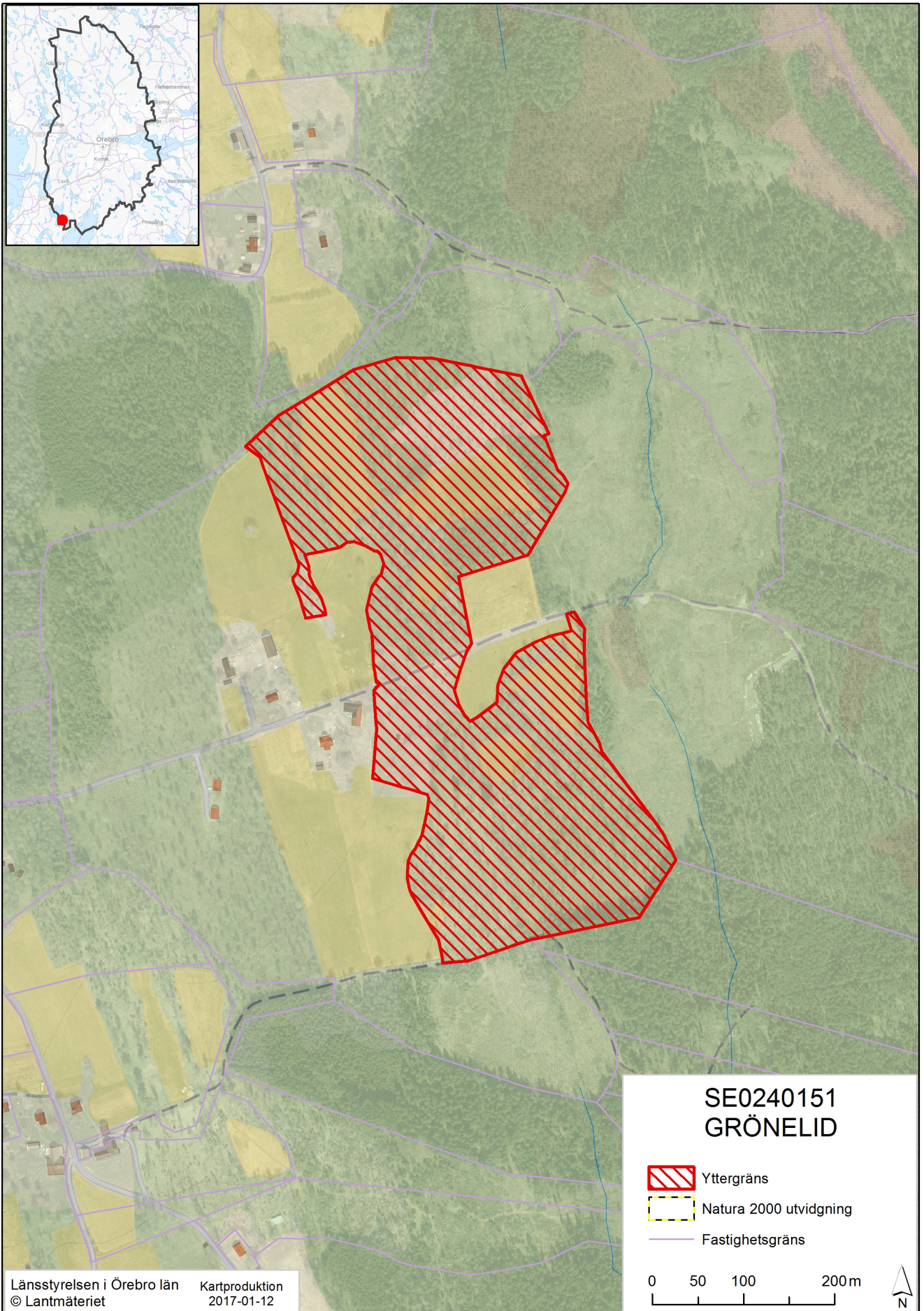
Bevarandetillstånd

Bevarandestatusen bedöms vara förhållandevis god. Vid inventeringen år 2002 hittades större vattensalamander i fyra av fem småvatten. Reproduktion kunde konstateras i en av dammarna (damm nr 1, se karta).

Dokumentation

- Andersen, A. 2001. Betydelsen av vattenkemin och vattenväxter för förekomsten av större vattensalamander, *Triturus cristatus*. Magisterexamenuppsats 01:39, Karlstads universitet.
- Artportalen, ArtDatabanken SLU (www.artportalen.se)
- Gustafson, D. & Malmgren, J.C. 2002. Inventering och övervakning av större vattensalamander (*Triturus cristatus*). Örebro universitet och Länsstyrelsen i Örebro län, Rapport 2002:02.
- Gustafson, D., Hellberg, E., Andersen A., och Malmgren, J.C. 2004. Större vattensalamander (*Triturus cristatus*) i tio Natura 2000-områden i Örebro län: Test och utvärdering av övervakningsmetodik 2002. Länsstyrelsen i Örebro län, publ. 2003:25.
- Hellberg, E., Gustafson, D., Rygne H. och Malmgren, J.C. 2004. Större vattensalamander (*Triturus cristatus*) i Örebro län: Inventering 2003 och sammanställning av kända lokaler 1989-2003. Länsstyrelsen i Örebro län, Naturvård, publ.nr 2003: 26.
- Jordbruksverket. 2002-2004. Inventering av värdefulla ängs- och betesmarker. Jordbruksverkets databas TUVA och GiS-skikt.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 1995. Inventering av ängs- och hagmarker i Örebro län, södra delen, objekt 60:41. Publ nr 1995:14.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 1997. Enskild rådgivning (T814) 1999, inom kampanjen Markernas mångfald.
- Länsstyrelsen i Örebro län. 2000. Åtgärdsplan enligt miljö- och landskapsbygdsprogrammets miljöersättning för betesmarker. Gäller 2001-2005. Brukare T 814.
- Malmgren, J.C. 1996. Större vattensalamander i Örebro län. Länsstyrelsen i Örebro län, Publ.nr 1996: 4.
- Malmgren, J.C. 2002. Handlingsprogram för populationsförflyttning (translokation) av större vattensalamander. Institutionen för naturvetenskap, Örebro universitet.

Översiktskarta

Teckenförklaring

 Naturtyper

Natura 2000-naturtyper (yta totalt, ha)

6230 Stagg-gräsmarker (1,15)

6270 Silikatgräsmarker (10,37)

Övriga naturtyper (yta totalt, ha)

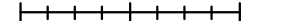
3920 Småvatten i odlingslandskapet (0,04)

6000 Ickenatura-gräsmark (1,67)

6930 Åker (0,77)

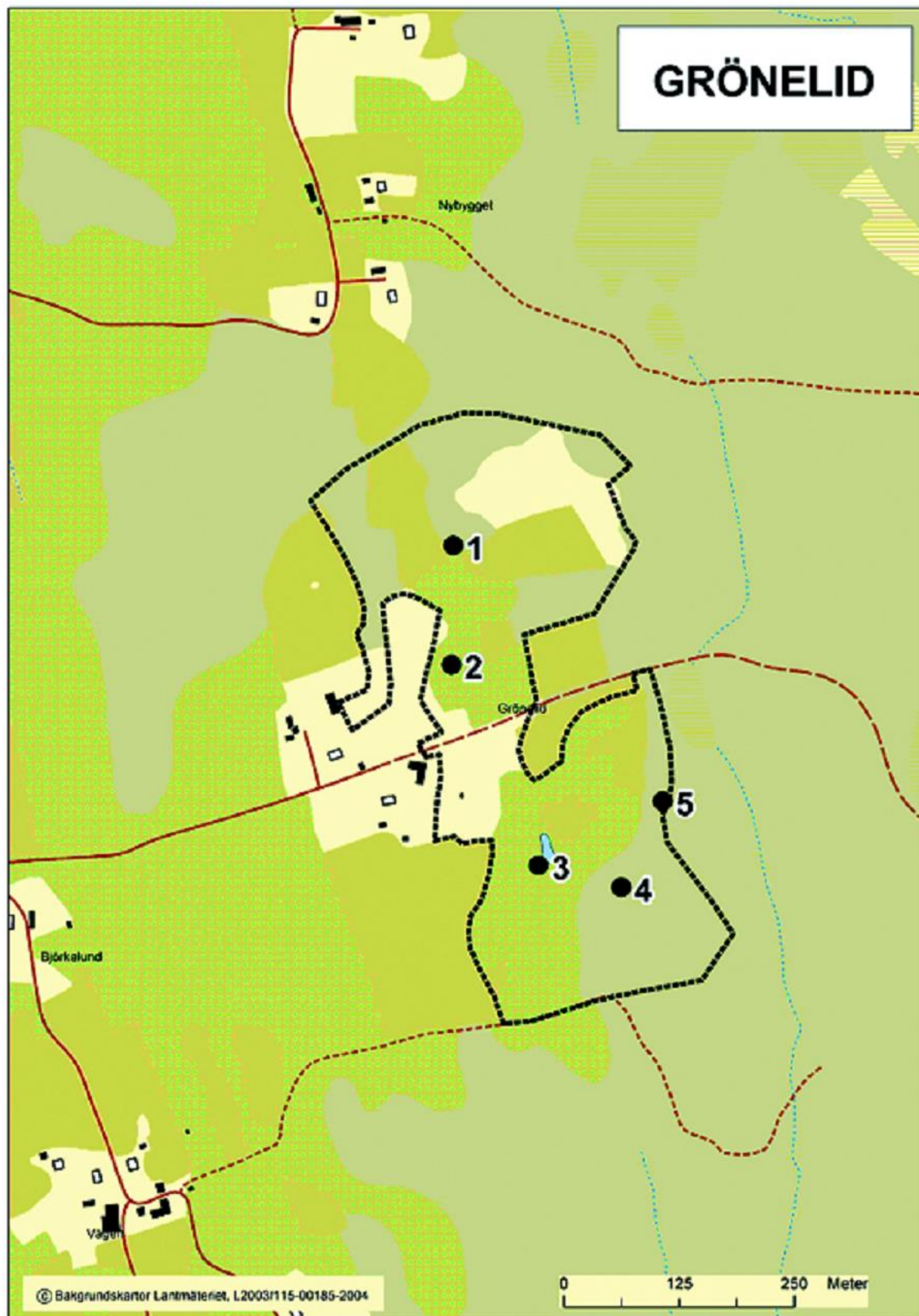
9900 Ickenatura-skog (0,95)

0 25 50 100 m

Länsstyrelsen Örebro län
©Lantmäteriet

Karta över Salamanderdammar

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län
Stortorget 22, 701 86 Örebro
010-224 80 00
orebro@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/orebro